

เอกสารประกอบการเรียน

เรื่อง กฎหมายที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน
วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
เล่ม 1 กฎหมายใกล้ตัว

นางสุรณี ลัดเลีย
ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะชำนาญการ

โรงเรียนละงูพิทยาคม อำเภอละงู จังหวัดสตูล
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

เอกสารประกอบการเรียนวิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
รหัสวิชา ส22101 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อประกอบ
การเรียนการสอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ เรื่อง กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
ในชีวิตประจำวัน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายที่เกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย

ในการจัดทำเอกสารประกอบการเรียนฉบับนี้ ขอขอบคุณผู้ซึ่งให้
คำปรึกษา ชี้แนะ ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ และทำให้เอกสารประกอบการเรียน
ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงขอขอบคุณทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

นางสุรณี ลัดเลีย

ผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง

หน้า

คำนำ

ก

สารบัญ

ข

สารบัญภาพ

คำชี้แจง

แบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 .....

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 .....

1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย.....

◆ ใบงานที่ 1.1 เรื่อง ความหมาย ความสำคัญ
ที่มาและประเภทของกฎหมาย.....

◆ ใบงานที่ 1.2 เรื่อง ความหมาย ความสำคัญ
ที่มาและประเภทของกฎหมาย.....

◆ เฉลยใบงานที่ 1.1 เรื่อง ความหมาย ความสำคัญ
ที่มาและประเภทของกฎหมาย

◆ เฉลยใบงานที่ 1.2 เรื่อง ความหมาย ความสำคัญ
ที่มาและประเภทของกฎหมาย

2. กระบวนการตรากฎหมาย.....

◆ ใบงานที่ 2.1 เรื่อง กระบวนการตรากฎหมาย.....

แบบทดสอบหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 1.....

บรรณานุกรม

คำชี้แจง

การใช้เอกสารประกอบการเรียน

วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รหัสวิชา ส22101

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 กฎหมายใกล้ตัว

เอกสารประกอบการเรียนวิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
รหัสวิชา ส22101 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ประกอบด้วย
เนื้อหาดังนี้

- ❶ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย
- ❷ กระบวนการตรากฎหมาย

การศึกษาเอกสารประกอบการเรียน จะมีใบงานประจำหน่วยการเรียนรู้
แบบทดสอบในแต่ละเรื่อง แบบทดสอบก่อนและหลังเรียนประจำหน่วยการเรียนรู้
การศึกษาเอกสารประกอบการเรียนครูผู้สอนและผู้เรียนต้องศึกษาร่วมกันดังต่อไปนี้

๑ ครูผู้สอน

- 1.1 เอกสารประกอบการเรียนฉบับนี้ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รหัสวิชา ส22101 เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย และกระบวนการตรากฎหมาย
- 1.2 ครูผู้สอนควรศึกษารายละเอียดของเนื้อหาให้เข้าใจก่อน
- 1.3 ครูผู้สอนควรเตรียมสื่อประกอบเนื้อหาให้พร้อมเพื่อให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหามากยิ่งขึ้น
- 1.4 บทบาทของครูผู้สอน ควรปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้
  - 1) ให้นักเรียนศึกษาเอกสารประกอบการเรียนด้วยตนเองและทำใบงานประจำหน่วยการเรียนรู้ทำแบบทดสอบหลังเรียนรู้ในแต่ละเรื่องและแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน
  - 2) ครูผู้สอนเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนและคอยให้คำปรึกษาชี้แนะ และให้กำลังใจเพื่อเป็นการเสริมแรงแก่นักเรียน

๒ ผู้เรียน

- 2.1 อ่านคำชี้แจงการใช้เอกสารประกอบการเรียนให้เข้าใจ
- 2.2 แบบทดสอบก่อนเรียนประจำหน่วยการเรียนรู้
- 2.3 ศึกษาเอกสารประกอบการเรียนด้วยตนเองให้เข้าใจ แล้วทำใบงานประจำหน่วยการเรียนรู้ให้ครบทุกขั้นตอน ทุกกิจกรรม ทำแบบทดสอบในแต่ละเรื่อง
- 2.4 ทำแบบทดสอบหลังการเรียนรู้ประจำหน่วยการเรียนรู้
- 2.5 สรุปผลคะแนนที่ได้รับลงในกระดาษคำตอบ เพื่อทราบผลการเรียนและการพัฒนาของผู้เรียน

แบบทดสอบก่อนเรียน
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1
เรื่อง กฎหมายใกล้ตัว

เอกสารประกอบการเรียน วิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รหัสวิชา ส22101
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง กฎหมายใกล้ตัว

- ❶ ข้อสอบแบบปรนัย จำนวน 10 ข้อ ใช้เวลาในการสอบ 10 นาที
- ❷ ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว แล้วทำเครื่องหมาย (X) ลงในกระดาษคำตอบ

- ข้อใดอธิบายความหมายของกฎหมายได้ถูกต้องที่สุด
  - บทลงโทษพลเมืองที่ฝ่าฝืนอำนาจของรัฐ
  - ข้อบังคับที่รัฐใช้ควบคุมสมาชิกในสังคม
  - กฎศีลธรรมจรรยา เพื่อความสงบสุขของสังคม
  - คำสั่งของผู้ปกครองที่บังคับให้ประชาชนต้องปฏิบัติตาม
- กฎหมายมีความสำคัญอย่างไร
  - สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
  - ประเทศมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสูง
  - สร้างความเป็นระเบียบแก่สังคมและประเทศ
  - เป็นสิ่งที่ทำให้คนในสังคมมีความเป็นอยู่ที่หรูหรา
- กฎหมายที่ใช้ในประเทศไทยในปัจจุบันมีที่มาอย่างไร
  - มาจากประชาชน
  - ประเพณีแต่ละท้องถิ่น
  - หลักคำสอนของศาสนา
  - มาจากรัฐสภาคำสั่งของผู้มีอำนาจ

4. หากทุกคนปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ย่อมมีผลต่อสังคมและประเทศชาติอย่างไร

- ก. ประเทศมีความอุดมสมบูรณ์
- ข. คนในสังคมมีฐานะร่ำรวยมั่นคง
- ค. ไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในสังคม
- ง. สังคมเป็นระเบียบ และปลอดภัย

5. กฎหมายประเภทใด ออกโดยองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภา

- ก. รัฐธรรมนูญ
- ข. พระราชกำหนด
- ค. พระราชบัญญัติ
- ง. พระราชกฤษฎีกา

6. กฎหมายไทยประเภทใด มีลำดับชั้นต่ำสุด

- ก. เทศบัญญัติ
- ข. กฎกระทรวง
- ค. พระราชบัญญัติ
- ง. พระราชกฤษฎีกา

7. ประชาชนผู้มีสิทธิเสนอกฎหมายต้องมีคุณสมบัติตามข้อใด

- ก. ภิกษุ สามเณร นักบวช
- ข. วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้ง
- ค. อยู่ระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้ง
- ง. มีสัญชาติไทย อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้ง

8. ขั้นตอนการตรากฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้บัญญัติไว้กี่วาระก่อนส่งให้วุฒิสภาพิจารณา

- ก. จำนวน 2 วาระ
- ข. จำนวน 3 วาระ
- ค. จำนวน 4 วาระ
- ง. จำนวน 5 วาระ

9. การที่จะเสนอกฎหมายได้ต้องใช้รายชื่อของประชาชนจำนวนเท่าใด

- ก. ประชาชนไม่น้อยกว่า 10,000 คน
- ข. ประชาชนไม่น้อยกว่า 50,000 คน
- ค. ประชาชนไม่น้อยกว่า 100,000 คน
- ง. ประชาชนไม่น้อยกว่า 500,000 คน

10. การเข้าชื่อเสนอกฎหมายของประชาชนจะต้องนำร่างกฎหมายนั้นเสนอต่อบุคคลใดเพื่อพิจารณา

- ก. ประธานรัฐสภา
- ข. ประธานวุฒิสภา
- ค. นายกรัฐมนตรี
- ง. ประธานศาลฎีกา

เฉลยคำตอบ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1
เรื่อง กฎหมายใกล้ตัว

ข้อที่	คำตอบ
1	ข
2	ก
3	ก
4	ง
5	ก
6	ก
7	ง
8	ข
9	ก
10	ก

กระดาษคำตอบ

แบบทดสอบเรื่อง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเองและครอบครัว

ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

ทดสอบก่อนเรียน				
ข้อ	ก	ข	ค	ง
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				

ก่อนเรียนได้คะแนน

ทดสอบหลังเรียน				
ข้อ	ก	ข	ค	ง
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				

หลังเรียนได้คะแนน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1

❶ กฎหมายใกล้ตัว

1.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย

1.2 กระบวนการตรากฎหมาย

ตอนที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 2.1 ปฏิบัติหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรม ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด

ส 2.1 ม.2/1อธิบายและปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ

สาระสำคัญ

กฎหมายคือกฎเกณฑ์ คำสั่ง หรือข้อบังคับที่รัฐบัญญัติขึ้นเพื่อใช้ควบคุมความประพฤติของประชาชนในรัฐหากผู้ใดฝ่าฝืนจะมีความผิดและต้องถูกลงโทษกฎหมายยังเป็นกติกาของสังคมที่บังคับให้ทุกคนปฏิบัติตามโดยจะกำหนดสิทธิหน้าที่ให้แก่บุคคลในสังคม นอกจากนี้การอ้างว่าไม่รู้กฎหมายเป็นข้อแก้ตัวไม่ได้

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. บอกความหมายของกฎหมายได้
2. วิเคราะห์ลักษณะสำคัญของกฎหมายได้
3. อธิบายถึงที่มาของกฎหมายได้
4. จำแนกประเภทของกฎหมายได้

ประเด็นที่จะศึกษา

1. ความหมายของกฎหมาย
2. ลักษณะสำคัญของกฎหมาย
3. ความสำคัญของกฎหมาย
4. ที่มาของกฎหมาย
5. ประเภทของกฎหมาย

1.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย

บทนำ

เมื่อคนหมู่มากมาอยู่รวมกันเป็นสังคมจำเป็นที่จะต้องมี กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ให้คนในสังคมประพฤติปฏิบัติตามเพื่อสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นกับสังคม ซึ่งกฎระเบียบและข้อบังคับดังกล่าว ก็คือ กฎหมาย กฎหมายจึงเป็นหลักสำคัญที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของคนในประเทศประชาชนทุกคนมีหน้าที่ต่อบ้านเมืองมากมาย เช่น การปฏิบัติตามกฎหมายหน้าที่ในการเสียภาษีอากรหน้าที่รับราชการทหารสำหรับชาวไทยกฎหมายต่างๆที่เข้ามาเกี่ยวข้องก็มีมากมายหลายฉบับเช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายแรงงาน กฎหมายภาษีอากร กฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา "คนไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว" เป็นหลักที่ว่าบุคคลใดจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้หลุดพ้นจากความผิดตามกฎหมายมิได้ ทั้งนี้ถ้าหากต่างคนต่างอ้างว่าตนไม่รู้กฎหมายที่ทำไปนั้นตนไม่รู้จริงๆเมื่อกล่าวอ้างอย่างนี้คนทำผิดก็คงจะรอดตัวไม่ต้องรับผิดชอบไม่ต้องรับโทษกันก็จะเป็นการปิดหูปิดตาไม่ยอมรู้กฎหมายและถ้าใครรู้กฎหมายก็จะต้องมีความผิดรู้มากผิดมากรู้น้อยผิดน้อย แต่จะอ้างเช่นนี้ไม่ได้เพราะถือว่าเป็นหลักเกณฑ์ของสังคมที่ประชาชนจะต้องมีความรู้เรียนรู้กฎหมายเพื่อจัดข้อปัญหาการขัดแย้งความไม่เข้าใจกันด้วยวิธีการที่เรียกว่า กฎเกณฑ์อันเดียวกันนั่นก็คือ กฎหมายนั่นเอง

1.1.1 ความหมายของกฎหมาย

คำว่า กฎหมาย ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึง กฎที่สถาบันหรือผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐตราขึ้นหรือที่เกิดขึ้นจากจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับนับถือ เพื่อใช้ในการบริหารประเทศเพื่อใช้บังคับบุคคลให้ปฏิบัติตามหรือเพื่อกำหนดระเบียบแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างบุคคลกับรัฐ

ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย ได้พิจารณากฎหมายใน 2 ลักษณะ คือ กฎหมายตามเนื้อความและกฎหมายตามแบบพิธีโดยกฎหมายตามเนื้อความ หมายความว่ากฎหมายซึ่งบัญญัติมีลักษณะเป็นกฎหมายแท้กล่าวคือมีลักษณะเป็นข้อบังคับ

ซึ่งกำหนดความประพฤติของมนุษย์ถ้าฝ่าฝืนจะได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษในสมัยใหม่ ส่วนใหญ่เป็นข้อบังคับของรัฐส่วนกฎหมายตามแบบพิธี หมายความว่า กฎหมายที่ออกมาโดยวิธีบัญญัติกฎหมายทั้งนี้โดยไม่ต้องคำนึงว่ากฎหมายนั้นเข้าลักษณะเป็นกฎหมายตามเนื้อความหรือไม่

มานิตย์ จุมปา อธิบายไว้ว่า กฎหมาย หมายถึง กฎเกณฑ์ที่กำหนดความประพฤติของบุคคลในสังคมซึ่งบุคคลจะต้องปฏิบัติตามหรือควรปฏิบัติตามมิฉะนั้นจะได้รับผลร้ายหรือไม่ได้รับผลดีที่เป็นสภาพบังคับโดยเจ้าหน้าที่ในระบบกฎหมาย

สมยศ เชื้อไทย อธิบายไว้ว่า กฎหมาย คือ กฎเกณฑ์ที่เป็นแบบแผนความประพฤติของมนุษย์ในสังคมซึ่งมีกระบวนการบังคับที่เป็นกิจจลักษณะ

ภาพที่ 1 พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

พระบิดาแห่งกฎหมายไทย

ที่มา : <https://www.google.co.th/search?q>

1.1.2 ลักษณะสำคัญของกฎหมาย

เราสามารถแยกลักษณะของกฎหมายออกได้เป็น 5 ประการ คือ

- 1) กฎหมายต้องเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับ
- 2) กฎหมายต้องมาจากรัฐอธิปัตย์หรือผู้ที่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ รัฐอธิปัตย์คือผู้มีอำนาจสูงสุดของประเทศ ระบบประชาธิปไตยของเราถือว่าอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนกฎหมายจึงต้องออกโดยประชาชน
- 3) กฎหมายต้องใช้บังคับได้โดยทั่วไป คือเมื่อมีการประกาศใช้แล้วบุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายโดยเสมอภาคจะมีใครอยู่เหนือกฎหมายไม่ได้
- 4) กฎหมายต้องใช้บังคับได้จนกว่าจะมีการยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงเมื่อมีการประกาศใช้แล้วแม้กฎหมายนั้นจะไม่ได้ใช้มานานก็ถือว่ากฎหมายนั้นยังมีผลใช้บังคับได้อยู่ตลอดกฎหมายจะสิ้นผลก็ต่อเมื่อมีการยกเลิกกฎหมายนั้นหรือมีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นเท่านั้น
- 5) กฎหมายจะต้องมีสภาพบังคับ

1.1.3 ความสำคัญของกฎหมาย

- 1) กฎหมายสร้างความเป็นระเบียบและความสงบเรียบร้อยให้กับสังคมและประเทศชาติ เมื่ออยู่รวมกันเป็นสังคมทุกคนจำเป็นต้องมีบรรทัดฐานซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติยึดถือเพื่อความสงบเรียบร้อย ความเป็นปึกแผ่นของกลุ่ม
- 2) กฎหมายเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ พลเมืองไทยทุกคนต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของกฎหมาย ถ้าใครฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามต้องได้รับโทษ กฎหมายจะเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของเราตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย
- 3) กฎหมายก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม คนเราทุกคนย่อมต้องการความยุติธรรมด้วยกันทั้งสิ้นการที่จะตัดสินว่าการกระทำใดถูกต้องหรือไม่นั้นย่อมต้องมีหลักเกณฑ์ ฉะนั้น กฎหมายจึงเป็นกฎเกณฑ์สำคัญที่เป็นหลักของความยุติธรรม

4) กฎหมายเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปในทางใดหรือคุณภาพของพลเมืองเป็นอย่างไรจำเป็นต้องมีกฎหมายออกมาใช้บังคับเพื่อให้ได้ผลตามเป้าหมายของการพัฒนาที่กำหนด

1.1.4 ที่มาของกฎหมาย

1) ศีลธรรม คือ กฎเกณฑ์ของความประพฤติ หมายถึง ความรู้สึกผิดชอบหรือความดีงามต่างๆที่ทำให้คนเราสามารถมีชีวิตในสังคมได้โดยสงบสุขดังนั้นการบัญญัติกฎหมายจึงต้องใช้ศีลธรรมเป็นรากฐานเพื่อให้เกิดความสงบสุขแก่สังคมให้มากที่สุดนั่นเอง

2) จารีตประเพณี คือ แบบแผนที่คนในสังคมยอมรับและถือปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านาน แต่ละสังคมก็มีจารีตประเพณีที่แตกต่างกันออกไป

3) ศาสนา คือ หลักการดำเนินชีวิตหรือข้อบังคับที่ศาสดาของแต่ละศาสนาบัญญัติขึ้นเพื่อสอนให้คนทุกคนเป็นคนดี

4) คำพิพากษาของศาล มีเฉพาะบางประเทศเท่านั้นที่ถือเอาคำพิพากษาของศาลมาจัดทำเป็นกฎหมาย เช่น ประเทศอังกฤษคือใช้จารีตประเพณีมาพิจารณาพิพากษาคดีและเพื่อไม่ให้มีกรณีเดียวกันนี้เกิดขึ้นซ้ำอีกก็จะนำคำพิพากษานั้นมาจัดทำเป็นกฎหมายเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตาม

5) หลักความยุติธรรม หลักความยุติธรรมนี้จะต้องมาควบคู่กับกฎหมายเสมอเพียงแต่ความยุติธรรมของแต่ละคนก็อาจไม่เท่ากัน แต่อย่างไรก็ดีผู้บัญญัติและผู้ใช้กฎหมายก็ต้องคำนึงถึงหลักความยุติธรรมด้วยและความยุติธรรมนี้ควรจะอยู่ในระดับที่คนในสังคมส่วนใหญ่ยอมรับ

6) ความคิดเห็นของนักปราชญ์ ก็คือผู้ทรงความรู้ในทางกฎหมายนั่นเอง อาจจะเป็นนักวิชาการ หรืออาจารย์สอนกฎหมาย

1.1.5 ลำดับศักดิ์ของกฎหมาย

ศักดิ์ของกฎหมายเป็นการพิจารณาลำดับชั้นแห่งคำบังคับของกฎหมายทั้งนี้ เพราะกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ใช้บังคับอยู่มีหลายประเภทและมีชื่อเรียกแตกต่างกัน การจัดศักดิ์ของกฎหมายจึงมีความสำคัญต่อกระบวนการต่างๆทางกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการใช้การตีความและการยกเลิกกฎหมาย ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดศักดิ์ของกฎหมายนั้นจะพิจารณาจากองค์กรที่มีอำนาจในการออกกฎหมายศักดิ์ของกฎหมายเป็นดังนี้

1) รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดที่กำหนดรูปแบบการปกครองและระเบียบบริหารราชการแผ่นดินตลอดจนสิทธิต่างๆของประชาชนทั้งประเทศ

2) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายที่อธิบายขยายความเพื่อประกอบเนื้อความในรัฐธรรมนูญให้สมบูรณ์ละเอียดชัดเจนตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

3) พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด ประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ เป็นกฎหมายลำดับชั้นรองลงมาจากรัฐธรรมนูญเพราะพระราชบัญญัติออกมาเป็นกฎหมายโดยอาศัยอำนาจรัฐธรรมนูญโดยตรง ซึ่งองค์กรที่ทำหน้าที่ในการตราพระราชบัญญัติ คือ รัฐสภาซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ โดยรัฐสภาจะตราพระราชบัญญัติที่มีเนื้อหาขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้

◆ ประมวลกฎหมาย เป็นกฎหมายในลำดับเดียวกับพระราชบัญญัติองค์กรที่ทำหน้าที่ในการตราประมวลกฎหมาย คือ รัฐสภาซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติมีลักษณะเรียบเรียงเรื่องราวไว้อย่างเป็นหมวดหมู่เดียวกันและมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน

◆ พระราชกำหนด เป็นกฎหมายที่รัฐธรรมนุญมอบอำนาจในการบัญญัติให้กับฝ่ายบริหาร คือคณะรัฐมนตรี โดยคณะรัฐมนตรีจะมีอำนาจในการออกพระราชกำหนดเพื่อใช้บังคับแทนพระราชบัญญัติได้ในกรณีพิเศษตามที่รัฐธรรมนุญมอบอำนาจไว้เป็นการชั่วคราว เพื่อแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าที่ต้องการการดำเนินการที่จำเป็นและเร่งด่วน เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติโดยส่วนร่วม โดยหลังจากมีการประกาศ

ใช้พระราชกำหนดนั้นแล้วจะต้องนำพระราชกำหนดมาให้รัฐสภาพิจารณาเพื่อขอความเห็นชอบ ถ้ารัฐสภาให้ความเห็นชอบพระราชกำหนดก็จะกลายเป็นกฎหมายถาวร แต่หากรัฐสภาไม่ให้ความเห็นชอบพระราชกำหนดก็จะสิ้นผลไปโดยการดำเนินการใดๆ ก่อนที่พระราชกำหนดจะสิ้นผลไปถือว่าชอบด้วยกฎหมายแม้ภายหลังจะปรากฏว่าพระราชกำหนดสิ้นผลไป

4) พระราชกฤษฎีกา เป็นกฎหมายที่กำหนดรายละเอียดซึ่งเป็นหลักการย่อยๆ ของพระราชบัญญัติ พระราชกำหนดโดยพระราชบัญญัติ พระราชกำหนดได้กำหนดหลักการใหญ่ ๆ ไว้ ซึ่งเป็นสาระสำคัญโดยรวมและให้ออกพระราชกฤษฎีกาโดยอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติ พระราชกำหนดเพื่ออธิบายรายละเอียดต่าง ๆ ตามหลักการในพระราชบัญญัติ พระราชกำหนดนั้นเมื่อพระราชกฤษฎีกาเป็นกฎหมายที่ออกมาโดยอาศัยอำนาจจากกฎหมายแม่บท คือ รัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ๆ

5) กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง กฎกระทรวง เป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหารและไม่ต้องผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากรัฐสภาซึ่งมีลักษณะคล้ายกับพระราชกฤษฎีกาแต่มีศักดิ์ของกฎหมายที่ต่ำกว่า การดำเนินการออกกฎกระทรวงนั้นรัฐมนตรีซึ่งเป็นฝ่ายบริหารจะบัญญัติกฎกระทรวงออกมาโดยมีพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดฉบับใดฉบับหนึ่งให้อำนาจไว้ ประกาศกระทรวง เป็นกฎหมายที่ออกโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเช่นเดียวกันกับกฎกระทรวง แต่มีความแตกต่างกันที่ประกาศกระทรวงไม่ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีเหมือนกับกฎกระทรวง แต่ต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา จึงจะมีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

6) ข้อบัญญัติท้องถิ่น เป็นข้อบัญญัติที่กฎหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจบัญญัติขึ้นใช้บังคับคือ มีอำนาจในการออกข้อบัญญัติได้ด้วยตนเอง ซึ่งอำนาจในการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้ในการตรากฎหมายเพื่อใช้บังคับในท้องถิ่นในรูปแบบของข้อบัญญัติท้องถิ่นนั้นจะเป็นอำนาจที่ได้รับมาจากพระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ โดยทั่วไปองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการตราข้อบัญญัติต่างๆ ได้ ดังนี้ คือข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร และ ข้อบัญญัติเมืองพัทยา

1.1.6 ประเภทของกฎหมาย

กฎหมายมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับว่าผู้ที่ศึกษาจะแบ่งตามลักษณะสิ่งใด อาจแบ่งตามที่มาของกฎหมาย แบ่งตามลักษณะการใช้ หรือแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน

ประเภทของกฎหมาย ที่จะศึกษาแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ประเภทแบ่งตามระบบหรือที่มาของกฎหมาย
2. ประเภทแบ่งตามลักษณะการใช้กฎหมาย
3. ประเภทแบ่งตามบทบัญญัติในกฎหมายที่มีความสัมพันธ์กับประชาชน

1) ประเภทแบ่งตามระบบหรือที่มาของกฎหมาย

ที่มาของกฎหมาย มี 2 ระบบ คือ ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรและระบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือเรียกอีกอย่างว่า ระบบจารีตประเพณี

1. ระบบลายลักษณ์อักษร ประเทศไทยใช้ระบบนี้เป็นหลักกระบวนการจัดทำกฎหมายมีขั้นตอนที่เป็นระบบมีการจดบันทึกมีการกลั่นกรองของฝ่ายนิติบัญญัติคือรัฐสภา มีการจัดหมวดหมู่กฎหมายของตัวบทและแยกเป็นมาตราเมื่อผ่านการกลั่นกรองจากรัฐสภาแล้วจะประกาศใช้เป็นกฎหมาย โดยราชกิจจานุเบกษา กฎหมายลายลักษณ์อักษรนี้ ได้แก่ กฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง

2. ระบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือจารีตประเพณี เป็นกฎหมายที่มีได้มีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรไม่มีการจัดเป็นหมวดหมู่และไม่มีมาตราหากแต่เป็นบันทึกความจำตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใช้กันต่อๆมาตั้งแต่บรรพบุรุษ รวมทั้งบันทึกคำพิพากษาของศาลที่พิพากษาคดีมาแต่ดั้งเดิมประเทศที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณีหรือไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ ประเทศอังกฤษและประเทศทั้งหลายในเครือจักรภพของอังกฤษ

2) การแบ่งประเภทกฎหมายตามลักษณะการใช้กฎหมาย

ต้องคำนึงถึงบทบาทและหน้าที่การนำเอากฎหมายไปใช้เป็นหลัก ซึ่งแบ่งได้เป็น

2 ประเภท คือ กฎหมายสารบัญญัติ และกฎหมาย วิธีสบัญญัติ

1. กฎหมายสารบัญญัติ คือ กฎหมายที่บัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคลกำหนด ข้อบังคับความประพฤติของบุคคลทั้งในทางแพ่งและในทางอาญา โดยเฉพาะในทางอาญา คือ ประมวลกฎหมายอาญา จะบัญญัติลักษณะการกระทำความผิดเป็นความผิดระบอบองค์ประกอบความผิดและกำหนดโทษไว้ว่าจะต้องรับโทษอย่างไร และในทางแพ่ง คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะกำหนดสาระสำคัญของบทบัญญัติว่าด้วยนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในฐานะต่าง ๆ ตามกฎหมาย เช่น นิติกรรมหนี้ สัญญา เอกเทศสัญญา เป็นต้น

2. กฎหมายวิธีสบัญญัติ คือ กฎหมายที่บัญญัติถึงวิธีการปฏิบัติด้วยการนำเอากฎหมายสารบัญญัติไปใช้ไปปฏิบัติกันเอง เช่น ไปดำเนินคดีในศาลหรือเรียกว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความก็ได้ กฎหมายวิธีสบัญญัติ จะกำหนดระเบียบ ระบบ ขั้นตอนในการใช้ เช่น กำหนดอำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดำเนินคดีอาญาต่อผู้ต้องหา วิธีการร้องทุกข์ วิธีการสอบสวนวิธีการนำคดีที่มีปัญหาฟ้องต่อศาล วิธีการพิจารณาคดีต่อผู้คดี ในศาลรวมทั้งการบังคับคดีตามคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาล เป็นต้น กฎหมายวิธีสบัญญัติจะกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นหลัก

3) ประเภทแบ่งตามบทบัญญัติในกฎหมายที่มีความสัมพันธ์กับประชาชน

คือ กฎหมายที่บัญญัติถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติด้วยกัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างเอกชน กับเอกชนด้วยกันเอง หรือความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน คือ เจ้าหน้าที่รัฐกับเอกชนแยกได้เป็น 3 ประเภท คือ กฎหมายมหาชน กฎหมายเอกชน และกฎหมายระหว่างประเทศ

1. กฎหมายมหาชน เป็นกฎหมายที่รัฐตราออกใช้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนการบริหารประเทศรัฐมีฐานะเป็นผู้ปกครองประชาชนด้วยการออกกฎหมายและให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยแก่สังคม จึงตรากฎหมายประเภทมหาชนซึ่งเกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นส่วนรวมทั้งประเทศและทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎหมายการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจะมีผลกระทบต่อบุคคลของประเทศเป็นส่วนรวม จึงเรียกว่า กฎหมายมหาชน กฎหมายประเภทนี้ ได้แก่ กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายปกครอง เช่น พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายอาญา

2. กฎหมายเอกชน เป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกันเอง เป็นความสัมพันธ์ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ระหว่างคู่สัญญา คือ เอกชนด้วยกันเองรัฐไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวด้วย เพราะไม่มีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม จึงให้ประชาชนมีอิสระกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกันภายในกรอบของกฎหมาย เพื่อคุ้มครองความเสมอภาคมิให้อาเปรียบต่อกันจนเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน กฎหมายเอกชน ได้แก่ กฎหมายแพ่งทั้งหลายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

3. กฎหมายระหว่างประเทศ คือ กฎหมายที่มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับเกิดจากความตกลงกันระหว่างประเทศกฎหมายระหว่างประเทศแยกตามลักษณะความเกี่ยวพันประเภทใหญ่ๆ ได้ 3 ประเภท

3.1 กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง เกิดขึ้นได้โดยข้อตกลงที่ทำขึ้นระหว่างประเทศต่อประเทศหรืออาจมีประเทศอื่นเข้าร่วมเป็นสมาชิก

3.2 กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล เป็นกฎเกณฑ์ข้อบังคับว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนต่อเอกชนหรือระหว่างบุคคลที่อยู่ต่างรัฐหรือต่างประเทศ

3.3 กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีอาญา เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาที่เกี่ยวข้องกันระหว่างสองประเทศและประเทศนั้นมีข้อตกลงรับรองให้ศาลแต่ละประเทศพิจารณาคดีหรือร่วมมือกันส่งผู้ร้ายข้ามแดนจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งได้

ใบงานเรื่อง

**ความหมาย ความสำคัญ
ที่มาและประเภทของกฎหมาย**

ใบงานที่ 1.1 เรื่อง ความหมาย ความสำคัญ ที่มาและประเภทของกฎหมาย

คำชี้แจง

ให้นักเรียนตอบคำถามที่กำหนดให้

1. พจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2544 อธิบายความหมายของกฎหมายว่าอย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. กฎหมายมีความสำคัญอย่างไรบ้าง บอกมา 3 ข้อ

.....

.....

.....

3. จงบอกถึงกฎหมายที่สำคัญของไทยมา 5 ฉบับ

.....

.....

.....

4. ลักษณะสำคัญที่สุดของกฎหมายคือเรื่องใด

.....

.....

5. บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้น โดยคำแนะนำยินยอมของรัฐสภา คือกฎหมายใด

.....

.....

6. กฎหมายที่จำแนกประเภทตามองค์กรที่จัดทำกฎหมาย ได้แก่

.....

.....

.....

7. กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรีเพื่อใช้ในกรณี
ฉุกเฉินคือกฎหมายใด

.....

.....

.....

8. กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรีเพื่อการบริหาร
ราชการแผ่นดินของรัฐบาล คือกฎหมายใด

.....

.....

.....

9. กฎหมายที่ออกตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดอันเป็นกฎหมายแม่บทออกโดย
ฝ่ายบริหารคือกฎหมายใด

.....

.....

.....

10. กฎหมายที่ออกโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ละแห่งตราขึ้น คือกฎหมายใด

.....

.....

.....

.....

เฉลยแนวคำตอบใบงานที่ 1.1

เรื่อง ความหมาย ความสำคัญที่มาและประเภทของกฎหมาย

คำชี้แจง

ให้นักเรียนตอบคำถามที่กำหนดให้

1. พจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2544 อธิบายความหมายของกฎหมายว่าอย่างไร

ตอบ กฎที่สถาบันหรือผู้ที่มีอำนาจสูงสุดมนรัฐตราขึ้น หรือเกิดจากจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับเพื่อใช้ในการบริหารประเทศ เพื่อใช้บังคับให้บุคคลปฏิบัติตาม

2. กฎหมายมีความสำคัญอย่างไรบ้าง บอกมา 3 ข้อ

ตอบ 1. สร้างความเป็นระเบียบแก่สังคมและประเทศชาติ
2. ทำให้การบริหารพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างรวดเร็ว
3. เป็นหลักในการจัดระเบียบการดำเนินชีวิตให้แก่ประชาชน

3. จงลำดับความสำคัญของกฎหมายไทยมา 5 ฉบับ

ตอบ 1. รัฐธรรมนูญ
2. พระราชบัญญัติ
3. พระราชกำหนด
4. พระราชกฤษฎีกา
5. กฎกระทรวง

4. ลักษณะของกฎหมายที่สำคัญที่สุด คือ

ตอบ เป็นลักษณะบังคับ

5. บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้น โดยคำแนะนำยินยอมของรัฐสภา คือกฎหมายใด

ตอบ พระราชบัญญัติ

6. กฎหมายที่จำแนกประเภทตามองค์กรที่จัดทำกฎหมาย ได้แก่

- ตอบ 1. จัดทำโดยองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น พระราชบัญญัติ
2. จัดทำโดยองค์กรฝ่ายบริหาร เช่น พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา
3. จัดทำโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบัญญัติ

7. กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรีเพื่อใช้ในกรณีฉุกเฉินเร่งด่วนคือกฎหมายใด

ตอบ พระราชกำหนด

8. กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรีเพื่อการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล คือกฎหมายใด

ตอบ พระราชกฤษฎีกา

9. กฎหมายที่ออกตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดอันเป็นกฎหมายแม่บทที่ออกโดยฝ่ายบริหารคือกฎหมายใด

ตอบ กฎกระทรวง

10. กฎหมายที่ออกโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ละแห่งตราขึ้น คือกฎหมายใด

ตอบ ข้อบัญญัติองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ใบงานที่ 1.2 เรื่อง ความหมาย ความสำคัญ ที่มาและประเภทของกฎหมาย

คำชี้แจง

ให้นักเรียนตอบคำถามที่กำหนดให้

1. กฎหมายที่ใช้ในประเทศไทยปัจจุบันมีที่มาจากแหล่งใด

.....

.....

2. กฎหมายของไทยจัดอยู่ในหลักกฎหมายระบบใด

.....

.....

3. กฎหมายใดที่มีความสำคัญที่สุดของไทยในปัจจุบัน

.....

.....

4. ในอดีตกฎหมายไทยมีแหล่งที่มาจากที่ไหนเป็นสำคัญ

.....

.....

5. กฎหมายที่ฝ่ายบริหารทรงตราขึ้นเพื่อบังคับใช้กรณีฉุกเฉินคือกฎหมายใด

.....

.....

6. ลักษณะที่สำคัญที่สุดของพระราชกฤษฎีกา คือข้อใด

.....

.....

7. กฎหมายที่ใช้บังคับเฉพาะภายในเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย คือกฎหมายใด

.....

.....

8. กฎหมายที่มีความสำคัญอันดับ2 ตามประมวลกฎหมายของไทย คือกฎหมายใด

.....

.....

เฉลยแนวคำตอบใบงานที่ 1.2
เรื่อง ความหมาย ความสำคัญ ที่มาและประเภทของกฎหมาย

ให้นักเรียนตอบคำถามที่กำหนดให้

1. กฎหมายที่ใช้ในประเทศไทยปัจจุบันมีที่มาจากแหล่งใด

ตอบ มาจากรัฐสภา

2. กฎหมายของไทยจัดอยู่ในหลักกฎหมายระบบใด

ตอบ กฎหมายลายลักษณ์อักษร

3. กฎหมายใดที่มีความสำคัญที่สุดของไทยในปัจจุบัน

ตอบ รัฐธรรมนูญ

4. ในอดีตกฎหมายไทยมีแหล่งที่มาจากที่ไหนเป็นสำคัญ

ตอบ คำสั่งของพระมหากษัตริย์

5. กฎหมายที่ฝ่ายบริหารทรงตราขึ้นเพื่อบังคับใช้กรณีฉุกเฉินคือกฎหมายใด

ตอบ พระราชกำหนด

6. ลักษณะที่สำคัญที่สุดของพระราชกฤษฎีกา คือข้อใด

ตอบ ออกโดยฝ่ายบริหารในสถานการณ์บ้านเมืองปกติ

7. กฎหมายที่ใช้บังคับเฉพาะภายในเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย คือกฎหมายใด

ตอบ ข้อบัญญัติ ข้อบังคับ เทศบัญญัติ

8. กฎหมายที่มีความสำคัญอันดับ 2 ตามประมวลกฎหมายของไทย คือกฎหมายใด

ตอบ พระราชบัญญัติ

ตอนที่ 2

กระบวนการตรากฎหมาย

มาตรฐานการเรียนรู้

ส.2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และ
ธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวชี้วัด

ม.2/1 อธิบายกระบวนการในการตรากฎหมาย

สาระสำคัญ

การตรากฎหมายประเภทต่าง ๆ นั้นจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการ
การตรากฎหมาย

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายกระบวนการในการตรากฎหมายตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายได้
2. อธิบายถึงกระบวนการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรากฎหมายของประชาชนได้
3. วิเคราะห์ผลดีที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรากฎหมายได้

ประเด็นที่จะศึกษา

1. ผู้มีสิทธิเสนอร่างกฎหมาย
2. ขั้นตอนการตรากฎหมาย
3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตรากฎหมาย

1.2 กระบวนการตรากฎหมาย

บทนำ

กฎหมายคือ ข้อบังคับของรัฐที่บังคับให้ทุกคนต้องปฏิบัติตาม การที่มีสภาพบังคับต้องมีบทลงโทษแก่ผู้ฝ่าฝืน กฎหมายจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ไว้ใช้ในการจัดระเบียบและควบคุมสังคม จุดเด่นอีกประการหนึ่งของกฎหมาย คือต้องเป็นข้อบังคับของรัฐ โดยผู้มีอำนาจสูงสุดในการตรากฎหมายจึงเรียกว่า รัฐราชบัญญัติ ปัจจุบันรัฐราชบัญญัติ ที่มีอำนาจสูงสุดในการตรากฎหมายหลักของประเทศไทย คือ รัฐสภาหรือฝ่ายนิติบัญญัติ กฎหมายที่มีในสังคมนั้นมีหลากหลายประเภท แต่กฎหมายระดับประเทศที่จะส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินชีวิตประชาชนมากที่สุดคือ พระราชบัญญัติพระราชบัญญัติ หมายถึง กฎหมายที่กำหนดกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่มีเนื้อหาเป็นการทั่วไปไม่มุ่งบังคับโดยเฉพาะเจาะจงกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกรณีใดกรณีหนึ่ง โดยเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติคือรัฐสภา ซึ่งมีอำนาจในการตรากฎหมายโดยตรงและถือเป็นรัฐราชบัญญัติ ดังนั้นพระราชบัญญัติจึงได้ชื่อว่าเป็นกฎหมายโดยแท้

1.2.1 ผู้มีสิทธิเสนอร่างกฎหมาย

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ผู้มีสิทธิเสนอร่างกฎหมาย ได้แก่

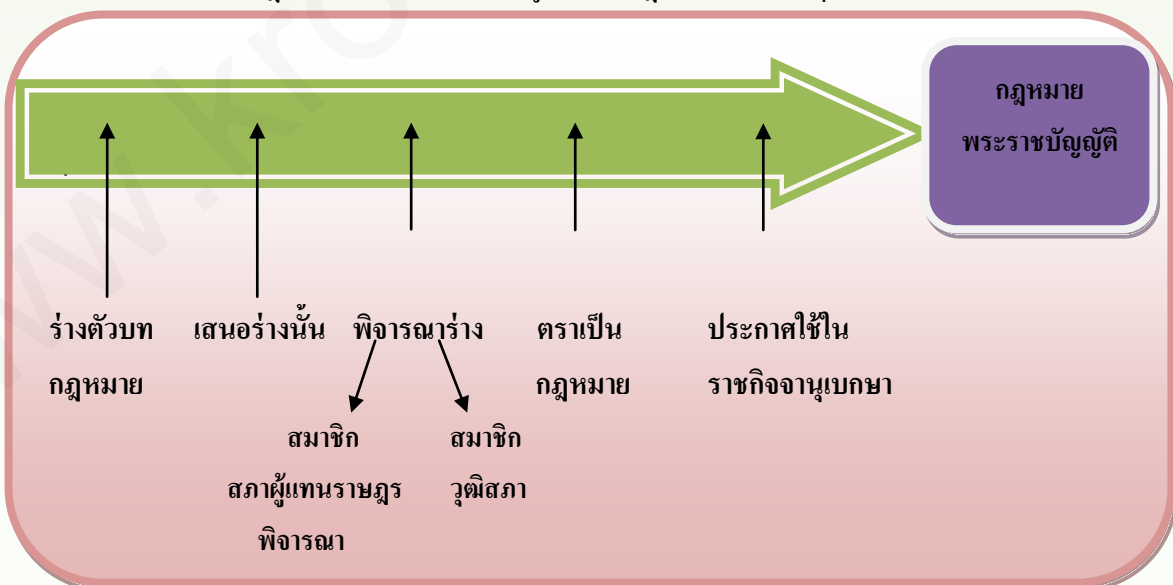
1. คณะรัฐมนตรี ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีไม่เกิน 35 คน
2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนไม่น้อยกว่า 20 คน
3. ศาลหรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ศาลรัฐธรรมนูญ	องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ
ศาลยุติธรรม (ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา)	คณะกรรมการการเลือกตั้ง
ศาลปกครอง	คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
ศาลรัฐธรรมนูญ	ผู้ตรวจการแผ่นดิน
ศาลทหาร	คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
โดยจะเสนอได้เฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดองค์กรและกฎหมายที่ประธานศาลหรือประธานองค์กรนั้นเป็นผู้รักษาการ	

4. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10,000คน เข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายได้ แต่เป็นเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย และที่เกี่ยวกับนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐเท่านั้น

1.2.2 กระบวนการในการตรากฎหมาย

กฎหมายที่บังคับใช้กับประชาชนได้นั้น จำเป็นต้องผ่านกระบวนการร่างกฎหมาย พิจารณาร่างกฎหมายโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา

ภาพที่ 2 แผนภาพสรุปขั้นตอนในการตรากฎหมาย

1.2.3 ขั้นตอนการตรากฎหมาย

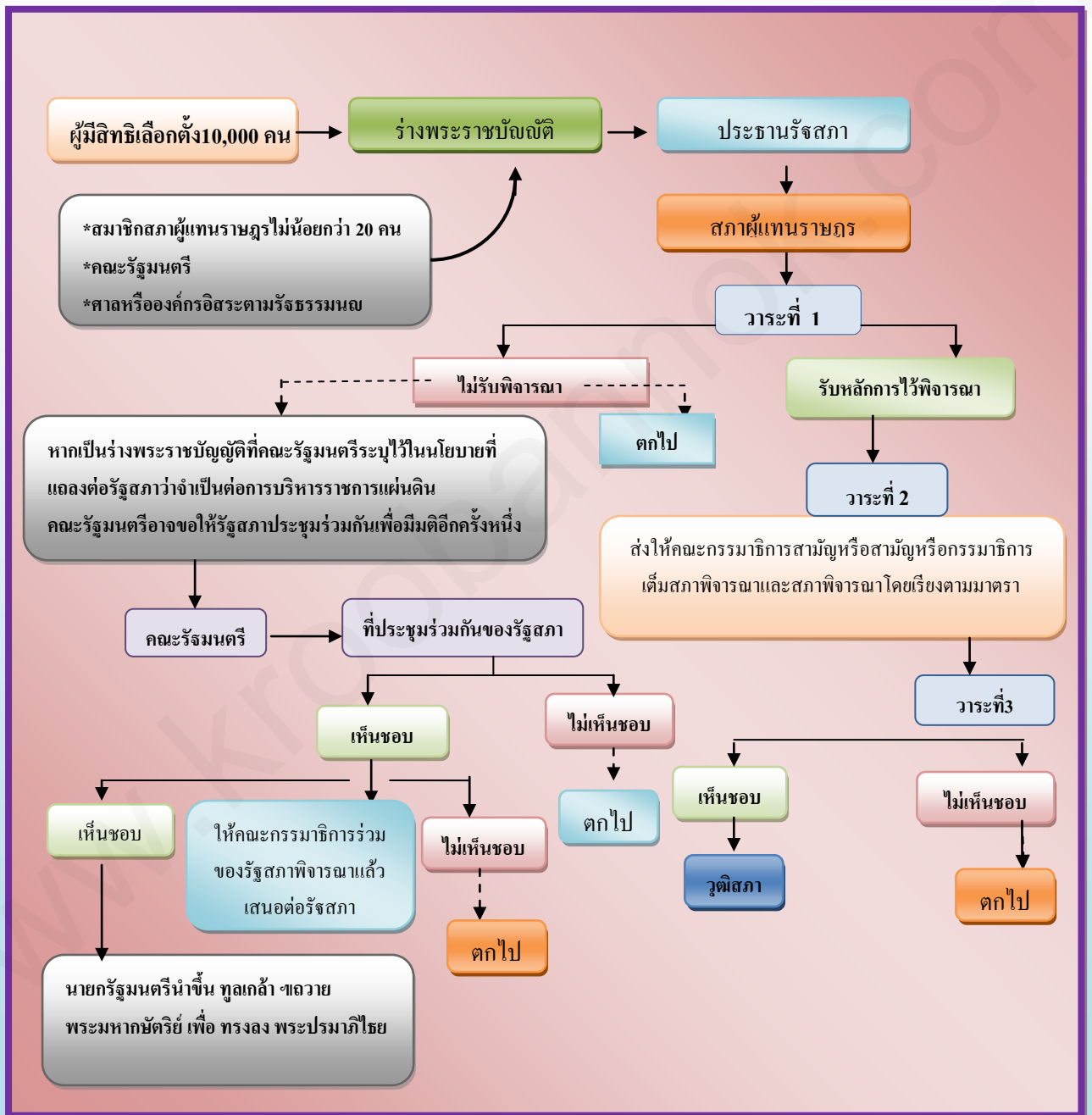
ขั้นหลักในการตรากฎหมาย

1. ยื่นเสนอร่างพระราชบัญญัติแก่ รัฐสภาซึ่งเป็นผู้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติ
  - ♦ โดยเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรเป็นลำดับแรก เมื่อสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบจะส่งไปวุฒิสภาพิจารณาต่อ
  - ♦ เมื่อวุฒิสภาเห็นชอบ แสดงว่า ทั้งรัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบแล้ว
2. นายกรัฐมนตรี จะเป็นผู้นำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย เพื่อให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย ดังนั้นผู้ตราพระราชบัญญัติ คือ พระมหากษัตริย์
3. ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ถึงจะมีผลบังคับใช้ เป็น “กฎหมาย ” โดยสมบูรณ์

ภาพที่ 3 ขั้นตอนการตรากฎหมายในสภา
ที่มา : <http://newsmtthi.com/content/uploads>

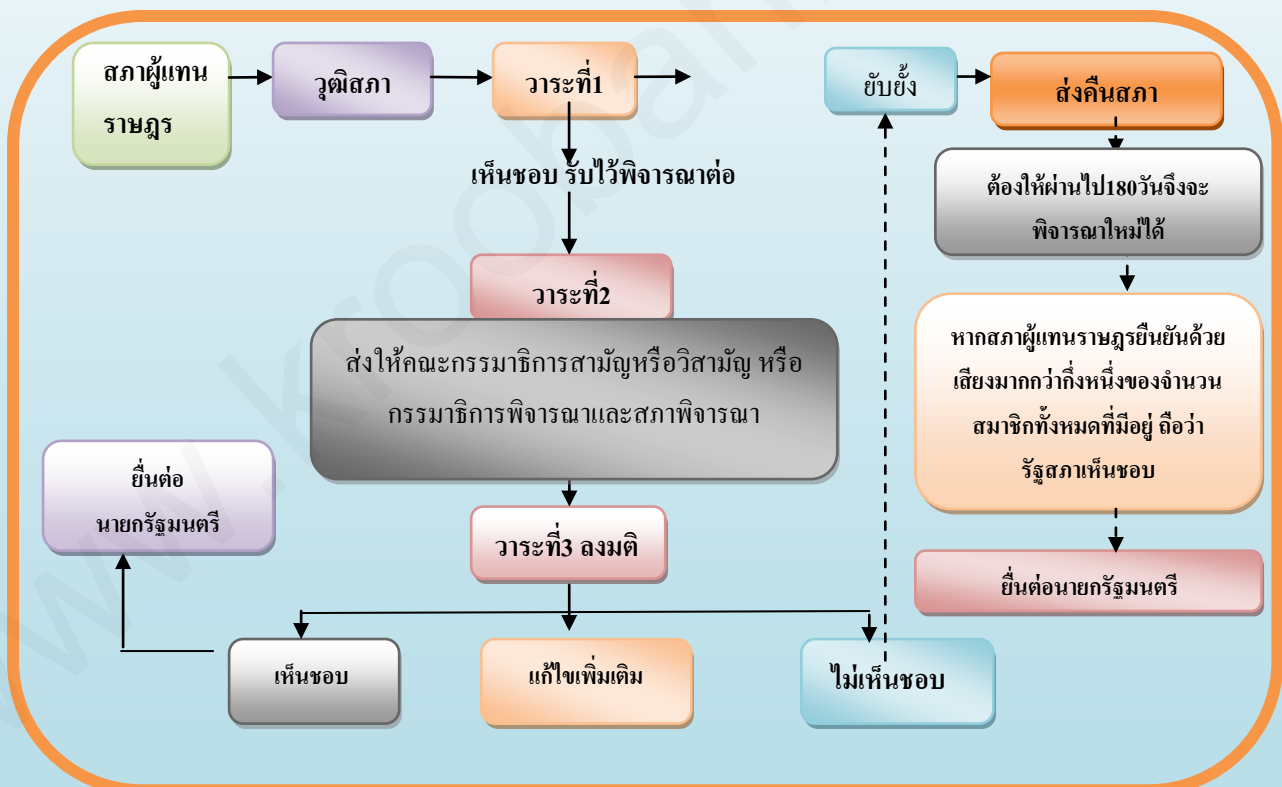
1) ขั้นตอนพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยสภาผู้แทนราษฎร

ภาพที่ 4 แผนภาพสรุปการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยสภา

ผู้มีสิทธิเสนอร่างกฎหมาย ได้แก่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 10,000 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่น้อยกว่า 20 คน คณะรัฐมนตรี ศาลหรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เสนอร่างพระราชบัญญัติแก่ประธานรัฐสภา ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรจะพิจารณาใน วาระที่ 1 เพื่อรับหลักการไว้พิจารณาใน วาระที่ 2 ถ้าสภาผู้แทนราษฎรไม่รับหลักการในวาระที่ 1 ร่างพระราชบัญญัตินั้นก็จะตกไป หรือคณะรัฐมนตรีอาจขอให้รัฐสภาประชุมร่วมกันเพื่อมีมติอีกครั้งหนึ่ง หากคณะรัฐมนตรีได้เคยแถลงนโยบายต่อรัฐสภาว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นจำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ถ้าประชุมร่วมกันของรัฐสภาไม่เห็นชอบ ร่างพระราชบัญญัตินั้นก็จะตกไป แต่ถ้ามีมติเห็นชอบ คณะกรรมาธิการร่วมของรัฐสภาจะพิจารณาแล้วเสนอต่อรัฐสภา หากรัฐสภาไม่เห็นชอบร่างพระราชบัญญัตินั้นก็จะตกไป แต่ถ้ามีมติเห็นชอบ นายกรัฐมนตรีก็จะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย

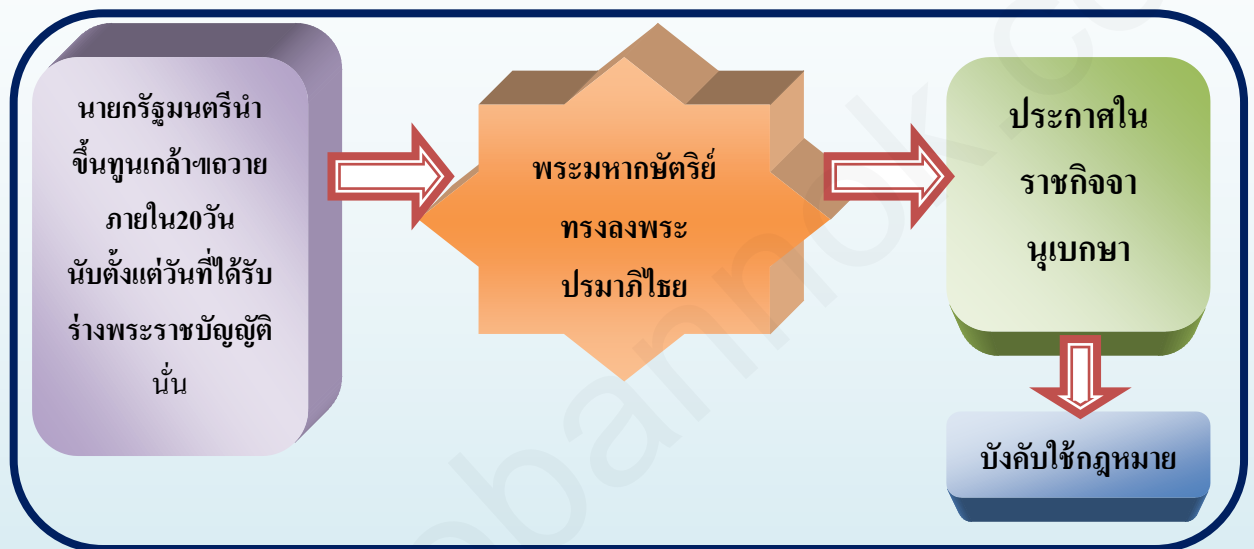
2) ขั้นตอนพิจารณาร่างโดยวุฒิสภา

ภาพที่ 5 แผนภาพสรุปการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยวุฒิสภา

3) ขั้นตรากฎหมายโดยพระมหากษัตริย์

นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระมหากษัตริย์ ภายใน20วัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัติ เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว ร่างพระราชบัญญัตินั้นก็จะได้รับการประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อบังคับใช้เป็นกฎหมายต่อไป ซึ่งการตรากฎหมายโดยพระมหากษัตริย์สรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 6 สรุปการตรากฎหมายโดยพระมหากษัตริย์

1.2.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตรากฎหมาย

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช2550 ได้กำหนดให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการตรากฎหมายในขั้นตอน “เสนอร่างกฎหมาย” ได้ โดยกำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน10,000คนมีสิทธิเข้าชื่อเพื่อเสนอร่างกฎหมายต่อประธานรัฐสภา โดยให้จัดทำร่างกฎหมายที่เสนอมาด้วย ทั้งนี้ร่างกฎหมายที่เสนอจำกัดอยู่เฉพาะเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย(หมวด3ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช2550)และแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ (หมวด5ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช2550) และอาจขอให้องค์กรเพื่อปฏิรูปกฎหมายช่วยเหลือในการร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว หรืออาจได้รับการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองช่วยเหลือในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติได้ในการพิจารณาพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา

ต้องให้ผู้แทนประชาชนที่เข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นเข้าชี้แจงหลักการของร่างกฎหมายโดยคณะกรรมการวิสามัญเพื่อพิจารณาร่างกฎหมายดังกล่าวจะต้องประกอบด้วยผู้แทนของประชาชนที่เข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของจำนวนกรรมการทั้งหมด

1.2.5 วิธีการเข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัติโดยประชาชนสามารถทำได้ 2 วิธี

1) การเข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัติโดยประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10,000 คน เข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัติต่อประธานรัฐสภา โดยต้องมีเอกสารดังต่อไปนี้

- ◆ ร่างพระราชบัญญัติที่จะเสนอให้รัฐสภาพิจารณา
- ◆ แบบแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับ ชื่อ ที่อยู่ ลายมือชื่อของผู้เข้าชื่อเสนอร่าง

พระราชบัญญัติและผู้แทนการเสนอร่างพระราชบัญญัติตามที่ประธานรัฐสภากำหนด พร้อมทั้งสำเนาบัตรประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้านของทุกคน

2) การเข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัติโดยร้องขอให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ดำเนินการ โดยกรณีนี้จำเป็นต้องมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนตั้งแต่ หนึ่งร้อยคนขึ้นไป ประสงค์จะขอให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ดำเนินการโดยยื่นคำขอต่อประธานคณะกรรมการการเลือกตั้ง พร้อมทั้งพระราชบัญญัติที่จะเสนอให้รัฐสภาพิจารณา หลังจากนั้นก็จะมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ประสงค์จะร่วมเข้าชื่อเสนอกฎหมายไปลงชื่อตามระยะเวลาและสถานที่ที่กำหนด โดยการกำหนดระยะเวลาเข้าชื่อต้องไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน นับแต่วันประกาศ เมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังกล่าวประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะจัดส่งร่างพระราชบัญญัติและเอกสารที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่างจำนวนหนึ่งหมื่นคนคนไปยังประธานรัฐสภาผู้ใดกระทำการใดโดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายเพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถใช้สิทธิเข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัติ หรือขัดขวางการดำเนินการเข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัติ จะต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่ 1-5 ปี หรือปรับตั้งแต่ 20,000 - 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ยังมีสิทธิเสนอเข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภาท้องถิ่นเพื่อให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่น ซึ่งเป็นกฎหมายในระดับท้องถิ่นได้โดยไม่กำหนดจำนวนผู้เข้าชื่อไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถปรับให้แตกต่างกันได้ตามขนาดและจำนวนประชาชนในแต่ละองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ

ใบงานเรื่อง

กระบวนการตรากฎหมาย

ใบงานที่ 3.1 เรื่อง กระบวนการเข้าชื่อเพื่อเสนอกฎหมาย

คำชี้แจง

ให้นักเรียนวิเคราะห์ข่าวประเด็นเกี่ยวกับประชาชนรวมกันเข้าชื่อเพื่อเสนอกฎหมาย คนละ 1 ข่าว แล้วนำมาติดลงในกรอบด้านล่าง พร้อมวิเคราะห์ตามหัวข้อที่กำหนด

ติดภาพข่าว

คำถาม

❶ ควรตั้งชื่อเรื่องว่าอะไร

❷ มีวิธีการดำเนินการอย่างไรบ้าง

❸ ผลของการกระทำดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยทั่วไปหรือไม่ จงอธิบายเหตุผล

❹ การกระทำดังกล่าวควรสนับสนุนหรือควรแก้ไขอย่างไร จงอธิบาย

(เฉลยตามความคิดเห็นของนักเรียน โดยอยู่ในดุลยพินิจของครูผู้สอน)

เอกสารประกอบการเรียน วิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รหัสวิชา ส22101
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง กฎหมายใกล้ตัว

1. ข้อสอบแบบปรนัย จำนวน 10 ข้อ ใช้เวลาในการสอบ 10 นาที
2. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว
แล้วทำเครื่องหมาย (X) ลงในกระดาษคำตอบ

1. กฎหมายมีความสำคัญอย่างไร
  - ก. สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
  - ข. ประเทศมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสูง
  - ค. สร้างความเป็นระเบียบแก่สังคมและประเทศ
  - ง. เป็นสิ่งที่ทำให้คนในสังคมมีความเป็นอยู่ที่รุดร่า
2. ข้อใดอธิบายความหมายของกฎหมายได้ถูกต้องที่สุด
  - ก. บทลงโทษพลเมืองที่ฝ่าฝืนอำนาจของรัฐ
  - ข. ข้อบังคับที่รัฐใช้ควบคุมสมาชิกในสังคม
  - ค. กฎศีลธรรมจรรยา เพื่อความสงบสุขของสังคม
  - ง. คำสั่งของผู้ปกครองที่บังคับให้ประชาชนต้องปฏิบัติ
3. กฎหมายที่ใช้ในประเทศไทยในปัจจุบันมีที่มาอย่างไร
  - ก. คำสั่งของผู้มีอำนาจ
  - ข. หลักคำสอนของศาสนา
  - ค. ประเพณีแต่ละท้องถิ่น
  - ง. มาจากรัฐสภา
4. หากทุกคนปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ย่อมมีผลต่อสังคมและประเทศชาติอย่างไร
  - ก. ประเทศมีความอุดมสมบูรณ์
  - ข. คนในสังคมมีฐานะร่ำรวยมั่นคง
  - ค. ไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในสังคม
  - ง. สังคมเป็นระเบียบ และปลอดภัย

5. กฎหมายไทยประเภทใด มีลำดับชั้นต่ำสุด

- ก. เทศบัญญัติ
- ข. พระราชบัญญัติ
- ค. กฎกระทรวง
- ง. พระราชกฤษฎีกา

6. กฎหมายประเภทใด ออกโดยองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภา

- ก. รัฐธรรมนูญ
- ข. พระราชกำหนด
- ค. พระราชบัญญัติ
- ง. พระราชกฤษฎีกา

7. ขั้นตอนการตรากฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้บัญญัติไว้กี่วาระก่อนส่งให้วุฒิสภาพิจารณา

- ก. จำนวน 2 วาระ
- ข. จำนวน 3 วาระ
- ค. จำนวน 4 วาระ
- ง. จำนวน 5 วาระ

8. ประชาชนผู้มีสิทธิเสนอกฎหมายต้องมีคุณสมบัติตามข้อใด

- ก. ภิกษุ สามเณร นักบวช
- ข. วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้ง
- ค. อยู่ระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้ง
- ง. มีสัญชาติไทย อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้ง

9. การเข้าชื่อเสนอกฎหมายของประชาชนจะต้องนำร่างกฎหมายนั้นเสนอต่อบุคคลใดเพื่อพิจารณา

- ก. ประธานรัฐสภา
- ข. ประธานวุฒิสภา
- ค. นายกรัฐมนตรี
- ง. ประธานศาลฎีกา

10. การที่จะเสนอกฎหมายได้ต้องใช้รายชื่อของประชาชนจำนวนเท่าใด

- ก. ประชาชนไม่น้อยกว่า 10,000 คน
- ข. ประชาชนไม่น้อยกว่า 50,000 คน
- ค. ประชาชนไม่น้อยกว่า 100,000 คน
- ง. ประชาชนไม่น้อยกว่า 100,000 คน

เฉลยคำตอบ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1
เรื่อง กฎหมายใกล้ตัว

ข้อที่	คำตอบ
1	ค
2	ข
3	ง
4	ง
5	ก
6	ค
7	ข
8	ง
9	ก
10	ก

